

KIRJASTAMINE

- kirjandusvaldkond
- ajakirjandusvaldkond
- kirjastamisega tegelevad valdkonnad

Ettevõtete arv: 410 ettevõtet (2003. a)

Töötajate arv: 5600 inimest (2003. a)

Käive: 3298 mln kr (2003. a)

Kirjastamise valdkonna kui kultuuri osa missiooniks on rahvuskultuuriliselt olulise talletamine ning selle elanikkonnale kättesaadavuse tagamine. Kultuuriministeeriumi eesmärgid selle elluviimiseks on:

- rahvuskultuurile oluliste teatmeteoste, sõnaraamatute, kultuuriuurimuste jms ilmumise tagamine;
- Eesti kirjanduspärandi ja lastekirjanduse ilmumise toetamine;
- Eesti ja eesti kultuuri tutvustamine maailmale kirjanduse ja selle tõlkimise kaudu;
- kultuuriajakirjanduse toetamine;
- autorite ja kirjastajate õiguste eest seismine.

Eesti kirjastusmaastikul valitseb olukord, kus väikese rahvaarvu kohta on väga suur arv kirjastusi. Oodatud kontsentreerumist ei ole toimunud ning kirjastustel kui äriettevõtetel tuleb ellu jäämiseks omada selget identiteeti ja tunda oma sihtgruppe, seda eriti väikeste, kindlalt spetsialiseerunud kirjastuste puhul. Samas on ettevõtete kõrvale, kelle põhitegevuseks on kirjastamine, ilmunud hulgaliselt kirjastajaid, kes annavad aastas välja 1-3 raamatut. Seda on soodustanud ka infotehnoloogia levik raamatute kirjastamiseks ettevalmistamisel ja väikese trükiarvuga raamatute levitamisel.

Kirjastamise valdkonna analüüs hõlmab käesoleva uuringu raames raamatute, ajalehtede, ajakirjade ja muude trükiste loomist, kirjastamist, trükkimist ja osaliselt ka levitamist. Andmete puudumise tõttu ei kajastu töös e-kirjastamine.

Kirjastamise teenuste pakkumise valdkond hõlmab 3 alavaldkonda:

- kirjandusvaldkond, kirjanikud, kes tegelevad originaalloomingu kirjutamise ja pakkumisega;
- ajakirjandusvaldkond, mis hõlmab ajakirjandusega tegelevaid asutusi ja inimesi;
- kirjastamisega tegelevad valdkonnad, mis koondavad endasse nii raamatute, ajakirjade kui ka ajalehtede kirjastamisega tegelevaid asutusi ja inimesi.

Lisaks nimetatutele hõlmab kirjastamise valdkond ka eelpoolnimetatud alavaldkondadega tihedalt seotud trükiste tootmise ja levitamisega seotud asutusi, mille alla kuuluvad raamatute, ajakirjade ja ajalehtede, kontori- ja kirjatarvete ning muude trükiste tootmine ja sellega seotud tegevused.

LÜHIKOKKUVÕTE

Läbi aegade on kirjanduse tarbimine Eestis olnud kõrgel tasemel. Eestlasi iseloomustab harjumus lugeda ja raamatuid osta. Kuigi aastaid on prognoositud kirjastuste pankrotilaine tekkimist ning kirjastuste ühinemist, seda praktiliselt toimunud ei ole ning kirjastuste arv on, arvestades väikest tarbijate hulka Eestis, suur. Kirjastamine on Eesti loomemajanduse kõige suurem valdkond seda nii töötajate arvu kui ka toodangu mahu osas (2003. a 5600 töötajat ning käive ligi 3,3 mld kr). Siiski tuleb siin ära märkida, et ligikaudu pooled ettevõtted kuuluvad kirjastamisega tihedalt seotud trükinduse valdkonda. Viimast antud töös põhjalikumalt ei käsitletud. Kokku tegeles kirjastamise sektoris tootmise ja teenuste pakkumisega 2003. aastal 410 ettevõtet, millest 234 olid registreeritud kirjastustena. Erinevalt Statistikaametist toimub kirjastustegevuse hindamine Eesti Rahvusraamatukogus, kus trükitoodangu statistika alusel käsitletakse kirjastustena kõiki ettevõtteid ja asutusi, kes on välja andnud aasta jooksul vähemalt ühe publikatsiooni. Niisuguseid ettevõtteid oli 2003. aastal 802. Tegelikult määravad kirjastusturu mahu siiski kirjastused, mille väljaannete arv ületab 10 nimetust aastas ning mitteprofessionaalsete publikatsioone välja andvate ettevõtete ja asutuste lugemine kirjastusteks ei ole põhjendatud.

Kuigi kirjastuste arv on viimastel aastatel vähe muutunud, on kasvanud väljaannete arv ja vähenenud tiraažid. Alates aastast 2000 on nii raamatute kui ka perioodikaväljaannete arv 1 elaniku kohta jäänud suhteliselt stabiilseks, mis viitab tasakaalu saavutamisele nõudluse ja pakkumise vahel.

Kirjastused ja trükikojad toimivad äriettevõtetena ning nende finantseerimise põhiliseks allikaks on äritulu. Riigieelarve ja fondid toetavad vaid väärtkirjanduse, lastekirjanduse, kultuuri- ja haridusalase perioodika ning kultuurilehtede väljaandmist. Eesti Kultuurkapitalist toetatakse esmajoonel loovisikuid: kirjanikke, ilukirjanduse tõlkijaid, kirjandusteadlasi jne.

Kirjastamisturu kasvu lähitulevikus ette ei ole näha, kuna siseturule orienteeritud eestikeelsete publikatsioonide arvu määrab Eesti väike rahva arv. Küll on aga trükitoöstusel, arvesse võttes selle ettevõtete kiiret tipptasemel tehnoloogilist arengut, suur potentsiaal kasvuks nii Eesti turul kui ka ekspordimahu suurendamiseks.

PAKKUMINE

Kirjastuse sektoris toimusid suured muutused aastatel 1988-1993. Seda perioodi iseloomustas kogu kirjastussüsteemi muutumine. Kirjastamise riikliku monopoli kaotamisele järgnes kiire uute kirjastusfirmade arvu kasv. 1991. aasta lõpul oli registreeritud üle 750 kirjastamisega tegeleva üksuse. Nende hulgas oli mitmeid, mis seadsid eesmärgiks eelkõige kiire kasumi saamise ega kavandanudki pikaajalist tegevust.¹

Ettevõtete arv sektoris

2003. aastal tegeles kirjastamise sektoris tootmise ja teenuste pakkumisega 410 ettevõtet.² Nimetatud ettevõtetest moodustavad suurima arvu kirjastamisega seotud ettevõtted, mida on registreeritud kokku 234. Hinnatuna nende põhilise toodangu alusel, tegelevad:

- raamatute kirjastamisega – 105,
- ajalehtede kirjastamisega – 36,
- ajakirjade jms perioodika kirjastamisega – 45,
- muu kirjastamisega – 48 ettevõtet.

Üldiselt võib Eesti raamatukirjastused jaotada kolme rühma: suured, niši- ja nn “ühemehe”kirjastused. Suured kirjastused avaldavad aastas üle 50 nimetuse ning nende puhul on esindatud nii algupärane kui ka tõlkekirjandus. Neid võib majanduslikust seisukohast iseloomustada kui tüüpilisi äriettevõtteid, sest nende tegevust reeglina ei toetata. Nišikirjastused orienteeruvad üldjoones kindlale lugejaskonnale ning kindla turuniši täitmisele. Tavaliselt avaldavad need aastas mõnikümme raamatut. Nišikirjastuste puhul on olulised mitmesugused fondide ja institutsioonide toetused. “Ühemehe”kirjastusi on arvukalt ning majanduslikult sõltuvad need reeglina toetustest ning avaldatavate teoste arv jääb 5-10 piiridesse. Selle kõrval on kirjastusturule ilmunud rida üksiktegijaid (ka asutusi), kelle põhitegevuseks ei ole kirjastamine, kuid kes annavad välja üksikuid raamatuid. Nende arv ulatus 2003. a. ligikaudu 600-ni ning neid ei käsitleta Statistikaametis kui raamatute kirjastamisega tegelevaid ettevõtteid. Seetõttu erinevad Statistikaameti andmed raamatute kirjastamisega tegelevate ettevõtete arvu kohta oluliselt Rahvusraamatukogu andmebaasides registreeritud raamatute kirjastamisega tegelevate ettevõtete arvust.³ Viimane statistika on nn raamatupõhine, s.o sisaldab ka kõiki neid firmasid, mis annavad aastas välja 1-2 väljaannet ning mis oma iseloomult ei ole kirjastused (näiteks Eesti Spordiselts *Kalev*, Ellamaa Algkool, Tallinna Ehituskool jne).

¹ Möldre, A. Kirjastustegevuse arengutendentsid tänapäeva Eestis. Tallinna Pedagoogikaülikooli Toimetised. Humaniora, 1988 A14, 27.

² Statistikaamet

³ Eesti kirjastuste trükitoodang 2003. Eesti Rahvusraamatukogu

Toodetud väljaannete alusel andis 2003. aastal raamatuid välja 802 üksust, mida võib iseloomustada järgmiselt (vt tabel 1). Kui võtta arvesse vaid neid, mille poolt kirjastatakse aastas üle 5 raamatu, vastab ettevõtete arv Statistikaameti poolt esitatuga.

Tabel 1. Raamatute kirjastamisega tegelenud üksused 2003. aastal

Toodetud väljaannete arv aastas	Üksuste arv	% kirjastuste arvust	Väljaannete arv	% väljaannete üldarvust
91 ja enam väljaannet	5	0,6	766	20,8
61 - 90 väljaannet	6	0,7	464	12,6
31 - 60 väljaannet	10	1,2	409	11,1
11 - 30 väljaannet	36	4,5	605	16,4
6 - 10 väljaannet	50	6,2	370	10,1
3 - 5 väljaannet	104	12,9	374	10,2
1 –2 väljaannet aastas	591	73,9	692	18,8
Kokku	802	100	3680	100

Allikas: Rahvusraamatukogu

Kirjastamise valdkonnaga on tihedalt seotud trükinduse valdkond, kus tegutseb 168 ettevõtet, millest ülekaalus on:

- raamatuid, ajakirju ja reklaame tootvad ettevõtted – 154,
- ajalehtede trükkimine – 9
- sidusalad – 5.

Kirjastused ja trükikojad toimivad äriettevõtetena. Vaatamata kirjastuste arvu stabiliseerumisele juba 2000ndate aastate alguseks, toimub siiski aasta-aastalt nende koosseisu mõningane muutumine. Ekspertide hinnangul on see kirjastamisele iseloomulik mitte ainult Eestis, vaid ka riikides, kus on pikaajaline turumajanduse kogemus. Toimub pankrotistumine, liitumine teiste firmadega jms ning asemele tulevad uued üritajad. Kuigi maailma kirjastustegevust iseloomustab üha tugevnev kontsentratsioon, pole Eestis seda toimunud ning kirjastuste arv on väikest tarbijate hulka arvestades liiga suur. Vaatamata sellele ei ole siiani toimunud ka suuremat pankrotilainet. Tihe konkurents raamatuturul, millele viitasid ka eksperdid, sunnib raamatukirjastusi välja andma äriliselt põhjendatud raamatuid. See viib raskemasse olukorda neid kirjastajaid, kes on orienteerunud väärtraamatute ja kindlale sihtgrupile suunatud raamatute pakkumisele. See probleemistik seostub kirjastamistegevuse toetamise ja riikliku raamatupoliitikaga.

Töötajate arv sektoris

Kirjastamise sektoris töötas 2003. aastal 5596 töötajat, sh kirjastamise valdkonnas 3222 ja trükinduses 2336 töötajat.⁴

Kirjastamise sfääri üksikutes alavaldkondades oli töötajaid:

- raamatute kirjastamine - 882,
- ajalehtede kirjastamine - 1412,
- ajakirjade jms perioodika kirjastamine - 667,
- helisalvestised - 8,
- muu kirjastamine - 253.

Trükindusesfääri töötajad jagunesid alavaldkondade vahel:

- ajalehtede trükkimine - 649,
- raamatud, ajakirjad, reklaamid ja muud trükised - 1517,
- sidusalad - 170.

Vastavalt Maksu- ja Tolliameti andmetele oli kirjastamise ja trükinduse valdkonnas ennast FIE-dena registreerinud 225 inimest.

Erialade lõikes oli perioodil 2002-2004 keskmiselt aastas kirjastamise valdkonnas hõivatud:

- kirjanikke, ajakirjanikke, kirjamehi – 2,2 tuh in,
- trüki-, foto-, köite jms töölisi – 1,0 tuh in.⁵

Tuginedes 2000. aasta rahvaloendusele, töötas kirjastamise valdkonna ametialadel:⁶

- kirjanikke, ajakirjanikke, kirjamehi – 1997, neist linnades 1772
- trüki-, foto-, köite jms tööliste erialadel – 1377 inimest, neist linnades 1159.

Turu (toodangu /teenuste) maht

Turu kogumaht valdkonnas oli 2003. aastal 3 298 212 tuh kr, millest kirjastamine moodustas 1 658 311 tuh kr ehk ligikaudu poole. 2003 a. moodustas valdkonna ettevõtete puhaskasum 258 992 tuh kr ja kahjum 57 288 tuh kr.

---

⁴ Statistikaamet.

⁵ Statistikaamet, tööjõu-uuringu andmed

⁶ Statistikaamet, rahvaloenduse andmed

Kirjastamise sfääri üksikute alavaldkondade toodangu maht oli:

- raamatute kirjastamine 380 604 tuh kr,
- ajalehtede kirjastamine 781 009 tuh kr,
- ajakirjade jms perioodika kirjastamine 394 735 tuh kr,
- muu kirjastamine 101 963 tuh kr.

Trükitööstuse toodangu kogumaht oli 1 587 272 tuh kr, sellest

- ajalehtede trükkimine 546 004 tuh kr,
- raamatute, ajakirjade, reklaami jm trükkimine ning sidusalad 1 041 268 tuh kr.

Ekspordivõime ja impordi osatähtsus

Kirjastamise valdkonna ekspordi kogumaht oli 2003. aastal 422 905 tuh kr, mis moodustas kogu valdkonna realiseerimise netokäibest 12,8%. Suurema osa ekspordist moodustas perioodiliste väljaannete ja trükiteenuste müük.

Impordi maht oli 2003. aastal 431 347 tuh kr ning moodustas valdkonna realiseerimise netokäibest 13,1%, olles suurim trükiteenuste ja raamatute osas.

Ettevõtete TOP sektoris müügitulu alusel

Vastavalt alavaldkondadele on välja toodud ettevõtete TOP müügitulu alusel ja nende osatähtsus kogu valdkonna käibest (vt tabel 2 ja lisa 1). Kuna Äriregistri andmed EMTAK viiekohaliste koodide alusel osutusid ekspertide hinnangul mitteusaldusväärseteks, on TOP koostatud neljakohalisi koode arvestades. Äriregistri ja Statistikaameti andmed alavaldkondade lõikes ka mõnevõrra erinevad, kuid vahed jäävad reeglina. Raamatute kirjastamisel ja trükinduses on valimis 15 ettevõtet. Toodud andmetest võime teha järelduse, et enamuses valdkondades annavad suurema osa käibe üldmahust suuremad firmad ja ülejäänud firmade osatähtsus valdkonna kujunemisel on väike. Erandiks on valdkonnad, kus on palju väikefirmasid, mille toodangu iseloom on valdavalt küllaltki kirju ning mille klassifitseerimine ühe või teise EMTAK koodi alla on mõnigi kord küsitav.

Samasuguse tulemuse saame, kui vaatame raamatute kirjastamist ilmunud väljaannete alusel. Nagu juba eespool oli nimetatud, on Eesti raamatute kirjastamise turule lisandunud hulgaliselt ettevõtteid, kelle põhitegevuseks ei ole kirjastamine ja kes annavad oma jõududega välja 1-3 raamatut aastas. Siiski moodustavad 10 suurema kirjastuse poolt avaldatud raamatud kolmandiku kogu ilmunud väljaannetest (vt lisa 2).

Tabel 2. Valdkonna TOP ettevõtete käibe osatähtsus valdkonna kogukäibest

EMTAK kood	Valdkond	Kokku ettevõtteid	Kokku käive, tuh kr	TOP ettevõtteid	TOP käive, tuh kr	TOP kogukäibest, %
2211	Raamatukirjastamine	105	380604	15	324661	85,3
2212	Ajalehtede kirjastamine	36	781009	10	557781	71,4
2213	Ajakirjade ja muu perioodika kirjastamine	45	394735	10	392275	99,3
2215	Muu kirjastamine, sh postkaardid, plakatid jne	40	100127	10	69804	69,7
222	Trükindus	168	1587272	15	726879	45,8

Allikas: arvutatud Statistikaameti ja Äriregistri andmete alusel

Pakkumise regionaalne jagunemine

Tuginedes Rahvusraamatukogu ja Statistikaameti andmetele on tabelis 3 välja toodud raamatute, ajalehtede ja muu perioodika tootmise regionaalne jaotus.

Tabel 3. Raamatute, ajalehtede ja muu perioodika pakkumise regionaalne jaotus 2004. aastal

Maakonnad	Raamatud, väljaandeid	Ajalehed		Muu perioodika	
		Nimetused	Üksiknumbrid	Nimetused	Üksiknumbrid
Harju maakond	3057	68	3849	718	3170
sh Tallinn		66	3747	677	2861
Hiiu	9	2	210	6	20
Ida-Viru	34	17	1354	36	243
Jõgeva	34	3	298	15	151
Järva	42	6	230	22	199
Lääne	16	1	150	8	31
Lääne-Viru	28	7	399	24	183
Põlva	14	1	150	11	92
Pärnu	35	5	436	25	265
Rapla	9	1	150	13	170
Saare	14	4	264	24	166
Tartu	619	10	230	209	690
Valga	18	3	174	14	76
Viljandi	39	2	274	38	291
Võru	26	3	201	8	29
Kokku Eestis	3994	133	8369	1171	5776

Allikas: Rahvusraamatukogu, Statistikaamet

NÕUDLUS

Siseturu tarbimismaht

Kirjastamise valdkonna nõudlust võib kõige üldisemalt iseloomustada nende realiseerimise kaudu jaekaubandusvõrgus. 2003. a. oli raamatute, ajalehtede ja kirjatavete müügi netokäive 892,2 mln krooni.⁷ Kirjastamisturu (raamatuturu) mahu hindamiseks puudub ühine süsteem ja täpne statistika.⁸ Sellele viitas ka Raamatukaubastajate Liidu esindaja. Samas selgus Statistikaametist, et alates 2004. a ei tooda jaemüügi statistikas enam välja ka senist kirjastamisturгу iseloomustavat realiseerimise näitajat. Ekspertide hinnangul toimub nelja suurema hulgemüügifirma kaudu 75% kogu realisatsioonist, sellest 2/3 Tallinnas ja selle lähiümbruses. Raamatukaubanduses on tõusnud väliskapitali (Soome) osatähtsus, seoses “Apollo” ja Suure Eesti Raamatuklubi tegutsemisega.

Läbi aegade on kirjanduse tarbimine Eestis olnud kõrgel tasemel. Eestlasi iseloomustab teiste maadega võrreldes suurem harjumus lugeda ja raamatuid osta.⁹ Kardinaalsed muutused kirjanduse tarbimises ja kirjastamise süsteemis toimusid aastatel 1988-1993. Elanike raamatuhuvi langes, mis väljendus ostmise vähenemises. See oli tingitud valdavalt majanduslikest põhjustest, kuid ka muu meelelahutusliku tegevuse laienemisega, seda eriti noorte hulgas. Sellesse perioodi jäi ka suurim raamatute ületoodang, sest kirjastused ei suutnud kohaneda uue olukorraga. Kui varem ulatusid proosateoste tiraažid isegi 60-80 tuhandeni, siis 2003. a. oli keskmine tiraaž 1000-2000 eksemplari Eesti Kirjastuste Liidu andmetel. Tabel 4 iseloomustab muutusi Eesti raamatuturul ajavahemikus 1991-2003.

Tabel 4. Raamatute kirjastamine Eestis aastatel 1991-2003

Aasta	Välja- andeid	Raamatuid kokku, tuh tk	Keskmine tiraaž	Raamatuid elaniku kohta	Aasta	Välja- andeid	Raamatuid kokku, tuh tk	Keskmine tiraaž	Raamatuid elaniku kohta
1991	1654	23296	14085	14,9	1998	3090	5931	1919	4,1
1992	1557	15940	10237	10,2	1999	3265	7117	2180	4,9
1993	1965	12313	6266	8,2	2000	3466	5931	1710	4,1
1994	2291	8587	3748	5,7	2001	3506	3456	985	4,0
1995	2635	7930	3010	5,3	2002	3458	5362	1550	3,9
1996	2628	6663	2535	4,4	2003	3727	5607	1505	4,1
1997	3317	7361	2219	5,0					

Allikas: Eesti Kirjastuste Liit

⁷ Statistikaamet

⁸ Siim.S. Eesti Kirjastuste Liit Eesti kirjastusturul, 2005.

⁹ Viires, Piret. Kleiner Markt mit grosser Bücherliebe. – Börsenblatt für den Deutschen Buchhandel. Nr 20, 11.III 1997, Frankfurt am Main und Leipzig, S.34-36.

Nagu tabelist 4 näha, on alates 2000. aastast jäänud raamatunimetuste arv ja raamatute arv elaniku kohta enam-vähem stabiilseks. Ekspertide arvates viitab see teatud tasakaalu saavutamisele nõudluse ja pakkumise vahel. 2003. a. ilmunud raamatutest oli 79% eestikeelseid ja 21% teistes keeltes.¹⁰ Eestikeelsetest raamatutest (2927) moodustasid algupärandid üle 60%. Tõlketeoseid eesti keelde anti välja 1127.

Oluline koht Eesti kirjastamise valdkonnas on ajakirjandusel. Omades tähtsat osa Eesti ärielus, on ajakirjandusel samaaegselt täita peamine roll: teavitada objektiivselt ja operatiivselt ühiskonnaliikmeid meil ja maailmas toimuvatest protsessidest. Perioodikaväljaannete tarbijateks Eestis on valdavalt kohalikud elanikud, sest üle 80% neist ilmub eesti keeles. Tabel 5 iseloomustab muutusi perioodikaväljaannete tarbimises ajavahemikus 1990-2003. Eesti Ajalehete Liidu andmetel on viimasel neljal aastal ajalehete trükiarv, seega ka lugejate arv olnud stabiilne. Seda iseloomustab ka järgnev tabel 6.

Tabel 5. Perioodikaväljaannete tarbimine aastatel 1990-2003

Aasta	Perioodika- väljaanded	Trükiarv aastas mln eks.	Ilmunud elaniku kohta	Ajalehed (nimetused)
1992	250	11,5	7,4	184
1993	312	12,8	8,5	173
1994	470	16,6	11,1	196
1995	501	20,2	14,1	146
1996	517	19,9	13,5	119
1997	572	19,1	13,1	102
1998	578	22,3	15,4	109
1999	930	19,5	13,5	105
2000	956	19,8	14,5	109
2001	1088	20,4	14,9	109
2002	1143	21,8	14,4	127
2003	1180	19,8	14,5	128

Allikas: Statistikaamet

Tabel 6. Eesti ajalehete trükiarv (tuhandetes eksemplarides) aastatel 2001-2004

Näitaja	2001	2002	2003	2004
Päevalehed kokku	258	255	251	257
sh üleriigilise levikuga	199	196	199	200
maakonnalehed	59	59	52	57
1-3 korda nädalas ilmuvad lehed kokku	488	470	474	317
sh üleriigilise levikuga	275	273	266	177
regionaalsed/kohalikud	69	68	70	52
tasuta lehed	144	129	138	88

Allikas: Eesti Ajalehete Liit.

¹⁰ Siim, S. Eesti Kirjastuste Liit Eesti kirjastusturul (http://www.nlib.ee/html/yritus/et2004/et_SSIIM.ppt#1).

Klientuuri kirjeldus

Oluline koht trükiteodangu vahendamisel lugejatele on raamatukogudel. 2003. a. oli Eestis 573 rahvaraamatukogu, neist maal 477, 80 eriala- ja teadusraamatukogu ja 512 kooliraamatukogu. Viimaste ülesandeks peaks olema ka uute lugejate koolitamine. Tabelis 7 on toodud rahvaraamatukogud regionaalses lõikes ja neid iseloomustavad olulisemad näitajad, millest näeme, et hinnates keskmise laenutuste arvu järgi lugeja kohta, on raamatukogude kasutamine aktiivsem neis maakondades, kus elanike sissetulekud on madalamad (Jõgevamaa, Valgamaa), samuti ka maal.

Tabel 7. Rahvaraamatukogud ja nende lugejaskond 2003. aastal

Maakonnad	Raamatukogude arv	Fondi suurus, tuh ühikut	Lugejad, tuh	Laenutusi lugeja kohta
Harju maakond	86	2047	122,6	25
sh Tallinn	23	1079	86,8	23
Hiiu	8	108	4,4	31
Ida-Viru	50	1590	61,6	30
Jõgeva	31	471	15,4	35
Järva	35	520	15,3	34
Lääne	23	379	11,5	24
Lääne-Viru	35	672	25,3	33
Põlva	34	497	14,6	29
Pärnu	48	934	36,2	25
Rapla	34	465	15,1	28
Saare	31	382	15,2	29
Tartu	56	1478	55,9	31
Valga	25	383	13,2	37
Viljandi	43	719	25,0	31
Võru	34	591	17,9	34
Kokku Eestis	573	11237	449,4	28.8
sh maal	476	5738	145,4	32.1

Allikas: Statistikaamet

Ekspertide hinnangul on ajalehtede ja muu trükiteodangu tarbijateks valdavalt kohalik elanikkond. Turistide osaks tarbijaskonnast hinnatakse 5% piires.

Eesti Ajalehtede Liidu tellimusel läbi viidud uuringus toodi välja ajalehtede lugejate vanuseline struktuur (tabel 8).

Tabel 8. Eesti ajalehtede lugejate vanuseline struktuur

Vanus	% lugejatest	Lugejate osakaal vanusegrupis, %
15-19	9,3	59,9
20-29	17,5	62,7
30-39	18,0	67,5
40-49	19,1	67,1
50-59	16,3	69,3
60-74	19,6	63,3
Kokku	99,8	

Allikas: TNS Emor

ORGANISATSIOON JA POLIITIKA

Finantseerimine

Kirjastamise sektori finantseerimise põhiliseks allikaks on äritulu, kuna nii kirjastused kui ka trükitööstuse ettevõtted on tüüpilised äriettevõtted. Riigieelarve ja fondide vahendid katavad vaid tagasihoidliku osa raamatute kirjastamisega seotud kulutustest. Samas on toetustel oluline koht kirjanike ja tõlkijate toetamisel.

2003. a. oli *Kultuuriministeeriumi* eelarveline toetus kirjandusele ja kirjastamisele kokku 16,538 mln kr, 2004. a. 17,506 mln kr ja 2005. a. 17,394 mln kr. Viimasest 4,2 mln kr ehk 23,7% on väärtkirjanduse (kultuurimonograafiad, eesti kirjandusklassika, lastekirjandus ja eesti kirjanduse tõlkimine) ilmumise toetamiseks. Kultuuriministeerium toetab pidevalt ka kultuuri- ja haridusalase perioodika ja kultuurilehtede väljaandmist, mis on eelarvetoetustest suurima mahuga (2005. a. moodustas 68,6% kirjastamise finantseerimisest).

Kultuuriministeerium on käivitanud kolm kirjandust ja kirjastamist puudutavat programmi:

- programm "Eesti kirjandusklassika"
- programm "Lastekirjandus"
- toetus kirjastamisprojektidele, mis jaguneb omakorda kolme allprogrammi vahel:
  - rahvuskultuurile oluline väärtkirjandus,
  - kultuurialased jätkuväljaanded
  - eesti kirjandus rahvusvahelistel messidel.

Kokkuvõtlikult võib öelda, et Eesti riik ei sekku otseselt kirjastustegevusse, vaid toetab erinevate kirjastuste rahvuskultuurile olulisi projekte nende projektide finantseerimise kaudu.

Kultuuriministeeriumi kõrval on *Eesti Kultuurkapital* olulisimaks kirjastustegevuse toetajaks, seda eelkõige eesti klassika ja nüüdiskirjanike toetuste väljaandmisel ja tõlgete avaldamisel. Kultuurkapital jaguneb kaheksaks sihtkapitaliks, kelle ülesanne on Kultuurkapitali nõukogu poolt konkreetsele kultuurivaldkonnale eraldatud raha jaotamine esitatud taotluste alusel. Kultuurkapitali kirjanduse sihtkapitalist toetatakse esmajoones loovisikuid: kirjanikke, kirjandusteadlasi ja ilukirjanduse tõlkijaid ning ühinguid ja institutsioone, mille eesmärgiks on kirjanduse ja filoloogilise kultuuri edendamine ja järjepidevuse tagamine. 2003. a. maksti kirjanduse sihtkapitalist toetusi 8,948 mln kr ja 2004. a. 10,899 mln kr (462 stipendiumi), mis moodustas vastavalt 9,8% ja 9,4% fondi toetuste üldsummast. 2004. a. esitati taotlusi kirjanduse valdkonnas kokku 867 üldsummas 26,616 mln kr, seega 2,5 korda rohkem eraldatust. Raamatute väljaandmistoetust on võimalik taotleda autoritele honorariks, mittekommertsiaalse väärtusmaterjali väljaandmisega seotud kulutuste vähendamiseks ning raamatu kaanehinna alandamiseks.

Kirjastuste kui institutsioonide tegevust Kultuurkapitalist ei toetata. Ka mujal maailmas suunatakse toetused pigem konkreetsetele projektidele kui kirjastuste abistamiseks. Ekspertide hinnangul oleks vajalik osaliselt toetada ka kirjastamist, mis aitaks alandada näiteks õpikute ja mõningate teatmeteoste hinda.

Lisaks Kultuurkapitalile on kirjastamist toetanud ka mitmed fondid.

Eesti Rahvuskultuuri Fondist maksti 2004.-2005. a. kirjanduse edendamiseks stipendiume 106 tuhat kr ja ajakirjandusele 34 tuhat kr, mis moodustas 4,6% antud valdkonnas stipendiumideks makstavast summast. Kogu fondi eksisteerimise perioodil (alates 1991. a.) on kirjastamise valdkonda toetatud 2340 tuhat krooniga, mis moodustab 6% fondi toetustest.

Avatud Eesti Fond on rahastanud nii raamatute trükkiks ettevalmistamist, koostamist ja trükkimist kui ka kirjastajate osalemist rahvusvahelistel raamatumessidel. Avatud Eesti Fond on käivitanud kirjastamisprojekti "Avatud Eesti Raamat", mille eesmärgiks on kaasa aidata filosoofilise kultuuri tekkele Eestis. Fond on võtnud enda peale tõlkijatele stipendiumide ja kirjastustele osalise subsiidiumi maksmise.

Kirjastamisele on raha eraldanud ka Eesti Teadusfond.

Üksikuid projekte toetab ka Tallinna Linnavalitsus, kuid kirjastamise valdkonna toetused on suhteliselt tagasihoidlikud. 2004. a. eraldatud toetustest anti kirjastamise valdkonnale 34 tuhat kr, mis kogu loomemajanduse toetustest moodustas 0,4%. Infotrükiste väljaandmist rahastati ühekordse projekti raames 50 tuhat krooniga.

Ajalehtede rahastamisel moodustavad reklaamist saadavad tulud ligikaudu 50%. Reklaamiandjaid peavad olulisemateks koostööpartneriteks ka küsitletud eksperdid, kes leiavad, et reklaami andvate firmadega tuleks koostööd edaspidi veelgi tihendada. Tabelist 9 selgub, millise osa moodustab reklaamikäive Eesti Ajalehtede Liidu liikmesorganisatsioonide kogukäibest.

Tabel 9. Reklaamikäibe osa ajalehtede kogukäibest 2004. aastal

	Kogukäive, tuh kr	Reklaamikäive, tuh kr	Reklaam kogukäibest, %
Üleriiklikud päevalehed	454850	224190	49,3
Üleriiklikud nädalalehed	103578	69989	67,6
Maakonnalehed	97264	46739	48,1
Kokku	655692	340918	52,0

Allikas: Eesti Ajalehtede Liit

Seadusandlik regulatsioon

Autoriõiguse seadus kehtestati Eestis detsembris 1992. Kõikide riikide kirjastajad on kohustatud järgima autoriõiguse seaduses kehtestatud norme. Kui kohalik kirjastaja soovib hankida teose avaldamisõigusi riikidest, mille autorite õigused on Eestis kaitstud vastavalt rahvusvahelistele autoriõiguste kaitse konventsioonidele, on kirjastajal kohustus hankida vastav luba kõnealuse teose autoriõigust valdavalt isikult. Vastava litsentsi saamisel kaitstakse teost Eesti autoriõiguse seaduses ettenähtud ulatuses.

Eesti on liitunud 1994. aastal *Berni kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konventsiooniga*. Eesti peab tagama õigusliku kaitse kõigile Berni konventsiooni liikmesriikide autoritele, samuti peab olema tagatud eesti autorite kaitse nendes riikides.

Eesti Kirjanike Liidu, Eesti Kirjastuste Liidu ning Eesti Kujundusgraafikute Liidu poolt loodi jaanuaris 2004 SA *Autorihüvitusfond*, mille eesmärgiks on hüvituse maksmine autoritele ja autoriõiguste valdajatele avalikest raamatukogudest teoste laenutamise ja reprograafilise reprodutseerimise eest. Tasu maksmisel lähtutakse autoriõiguse seadusest.

Loovisikute ja loomeliitude seaduse kehtima hakkamist (2005. aastast) peavad eksperdid sotsiaalse kaitse tagamise seisukohast eriti oluliseks. Seaduse eesmärgiks on tagada loovisikutele, eeskätt vabakutselistele loovisikutele elementaarne toimetulek ja sotsiaal- ning raviturva miinimum. Samuti peab seadus korrastama ja reguleerima loovisikuid ühendavate ja esindavate erialaliste loomeliitude kui mittetulundusühingute staatust ning funktsiooni. Seaduse

kõige üldisemaks eesmärgiks oleva turvavõrgu loomine, eeskätt vabakutselistele loovisikutele tähendaks eesti rahvuskultuuri järjepideva toimimise ja kvalitatiivse edenemise olulist toetamist, mis tõstaks loomeinimestes kindlus- ja vajalikkusetunnet ning tuleks nii pikas kui lühemas perspektiivis kasuks kogu eesti professionaalsele kultuurile ja kunstile.

Ostjale teeb raamatu odavamaks riigi poolt kehtestatud 5%-line käibemaks, mis muudab selle kättesaadavamaks ka hinnatundlikumale lugejale.

Organiseeritus

Eesti Kirjanike Liit (EKL) – 296 liiget.

Asutatud 1922. a. kui kirjanike ja kriitikute loomeliit. Liidul kaks osakonda: Tartu osakond ja Stockholmi osakond. Kuna Eesti iseseisvusaastatel on kirjanduse roll vähenenud seoses uute lisandunud meedia valdkondadega, on EKL üheks rolliks mitte lasta kirjandusel hääbuda ning tõsta kirjanduse prestiiži ühiskonnas. EKL kui loomeinimeste kooslus omab prestiiži ka mitmesugustes ühiskonnaelu korraldamise küsimustes. Need on sõnajõuga inimesed eetilise kriisi puhul. EKL on aktiivselt osalenud loomeinimeste huve ja sotsiaalseid tagatise pakkuvate seaduste väljatöötamisel. Organiseerib kirjandust tutvustavaid üritusi. Aastast 1992 Euroopa Kirjanike Kongressi Liige.

Eesti Ajakirjanike Liit (EAL) – ligi 650 liiget.

Asutatud 1919. a, taasasutati 1957. a. Käesoleval ajal üleriigiline kutsealaliit, kellel on ametiühingu õigused. Enamus liikmetest on seotud Tallinnas ilmuvate ajalehtede-ajakirjade ning raadio ja televisiooniga. Liidul on 44 osakonda erinevate väljaannete ning tele- ja raadiojaamade juures. Eesti Ajakirjanike Liidu eesmärgiks on ajakirjandustöötajate loometegevuse edendamine, oma liikmete loomevabaduse, sotsiaalsete huvide ja õiguste kaitsmine ning ajakirjanduskultuuri toetamine. 1998. aastast Rahvusvahelise Ajakirjanike Föderatsiooni (IFJ) liige.

Eesti Ajalehtede Liit (EALL) – 43 liiget (juriidilised isikud Eestis ilmuvate ajalehtede näol).

Asutatud 1990. a. Eesti Ajalehtede Liit on mittetulundusühinguna tegutsev vabatahtlik avalik ühendus, mille põhitegevus on suunatud Eesti Vabariigis ilmuvate ajalehtede ühendamisele ning selle kaudu trükiajakirjanduse kui Eesti rahvuskultuuri olulise osa arendamine, sõltumata sellest, millisele omandivormile ajalehed põhinevad. Alates 1991. a. on Ülemaailmse Ajalehtede Liidu (WAN) liige.

Eesti Kirjastuste Liit – 32 liiget (juriidilised isikud Eestis töötavate kirjastuste näol).

Asutatud 1991. a. Eesti Kirjastuste Liit on kirjastamisega tegelevate juriidiliste isikute, samuti ettevõtete, asutuste ja organisatsioonide kirjastamisega tegelevate allüksuste vabatahtlik

ühendus, mis tegutseb oma liikmete omavalitsuse alusel. Liidu liikmed säilitavad oma täieliku iseseisvuse ja juriidilise isiku staatuse.

Eesti Trükitööstuse Liit (ETTL) – 23 liiget (juriidilised isikud Eestis, neist 15 trükikojad ja 8 tarnijaliiget).

Asutatud 1996. a. Eesti Trükitööstuse Liidu tegevuse põhieesmärgiks on ühendada Eestis registreeritud äriühinguid, kelle põhikirjaliseks tegevusalaks on trükiste valmistamine, trükiseadmete ja materjalide tarnimine, nende majandustegevuse edendamiseks, tegevuskeskkonna arendamiseks ning ühiste huvide kaitseks.

Eesti Kirjanduse Selts - 278 liiget.

Asutatud 1907. a., taasasutatud 1992. a. Tegevust jätkati õigusliku järjepidevuse alusel 16. juunil 1940 kehtinud ja redigeeritud põhikirja järgi. Eesti Kirjanduse Selts on eraõiguslik juriidiline isik, mille eesmärgiks on kirjanduse, teaduse ja kunsti edendamine Eestis, oma maa ja rahva igakülgne tundmaõppimine ning tehtud töö tulemuste kättesaadavaks tegemine rahvale. Eesti Kirjanduse Selts korraldab ja toetab oma tegevusaladel teaduslikke uurimisi, üldhariduslikke ettevõtmisi ja muid ülemaalisi, regionaalseid ja kohalikke üritusi; toetab ja asutab seltsi eesmärgile vastavaid raamatukogusid, arhiive, muuseume ja muid asutusi; kirjastab ja levitab raamatuid ning muid trükiseid; korraldab oma tegevuse tutvustamiseks koosolekuid, näitusi ja muid üritusi; arendab koostööd teiste seltsi vaimsust toetavate ühendustega.

Eesti Kirjanduse Teabekeskus (ELIC) – Asutatud 2001. a. Eesti Kirjanduse Teabekeskus on loodud Eesti Kirjanike Liidu ja Eesti Kirjastajate Liidu poolt eesmärgiga teavitada ja äratada huvi Eesti kirjanduse vastu välismaal. ELIC peab kontakte rahvusvaheliste kirjastustega, võtab osa rahvusvahelistest raamatumessidest, seminaridest ja muudest tähtsatest kirjandusüritustest. ELIC publitseerib informatsiooni eesti kirjanduse kohta paljudes keeltes, loob ja vahendab kontakte Eesti autorite, välismaiste kirjastajate, ajakirjade jms vahel.

Eesti Lastekirjanduse Teabekeskus – Eelkäija asutatud 1933. a., taasasutatud 1975. a. Eesti Lastekirjanduse Teabekeskuse peaesmärgiks on eesti lastekirjanduse kogumine ja säilitamine ning tutvustamine ja vahendamine kodu- ja välismaal. Teabekeskust võib vaadelda kui arhiivraamatukogu, kui arendus- ja koolituskeskust lastekirjandusest huvitatud institutsioonidele ja isikutele ning kui lastekirjanduse- ja laste lugemisalaste suurprojektide korraldajat.

Seosed teiste tegevusvaldkondadega ja loomemajanduse sektoritega

Nagu iga ärisektor tegutseb ka kirjastamissektor samas majandusruumis kõigi teiste majandusharude ja valdkondadega, sh ka loomemajanduse valdkonna ettevõtetega. Otsesed

sidemed on eelkõige reklaaminduse kaudu, mille avaldamisest sõltub perioodikaväljaannete tulu. Kirjastamissektori suurimaks partneriks on jaekaubandus, mille vahendamisel toimub toodangu realiseerimine. Teiste loomemajanduse sektoritega on kirjastamise sektor seotud eelkõige loomeliitude kaudu. Valdkonna sidemeid iseloomustab skeem lisas 4.

HARIDUS, KOOLITUS

Eestis ei koolitata kirjastajaid, seetõttu töötavad kirjastamise valdkonnas väga erineva haridusega ja ettevalmistusega inimesed. Kirjastajana töötamise eelduseks on huvi ja kirjanduse tundmine ning suur lugemus. Ajakirjandusalast kõrgharidust pakub Tartu Ülikool ajakirjanduse (321) õppekava näol. Sellel alal pakutakse nii bakalaureuse-, magistri- kui ka doktoriõppe võimalust. Ajavahemikul 1993-2004 on lõpetajatest omandanud 155 bakalaureuse- (neist 19 erialal ajakirjandus-suhtekorraldaja), 29 magistri- ja 4 doktorikraadi (vt lisa 3).

Kirjastamisega seotud trükitehnikate ettevalmistamine toimub peamiselt kutsehariduse tasemel Tallinna Sidekoolis (kuni 1992. aastani Kutsekeskkool nr 1). Perioodil 1993-2004 on kokku lõpetanud 244 vastava kutsega noort (vt lisa 3). Seejuures on aastati varieerunud hariduse andmine erinevate õppekavade alusel.

TUGEVUSED, NÕRKUSED, ARENGUVÕIMALUSED, TAKISTUSED

Tugevused

- Kiire majanduskasv ja elanike sissetulekute suurenemine on aidanud stabiliseerida esimestel taasiseseisvusaastatel toimunud kirjastamise valdkonna majanduslangust;
- Rahva säilinud harjumus lugeda ja raamatuid osta;
- Kõik uus, huvitav, väärt ja oluline, mis ilmub välismaal, antakse Eestis kiiresti välja;
- Viimastel aastatel kasvanud ilmunud trükiste nimetuste arv;
- On suudetud hoida raamatute hinda vastuvõetaval tasemel;
- Riik on jätkuvalt toetanud kultuuriajakirjade väljaandmist;
- Kirjastuste hea koostöö trükikodade ja tarnijatega;
- Kõrge tänapäevane tase nii trükibaasis kui ka kujunduslikus osas;
- Raamatute müügi laienemine suurematesse toidukaupluste kettidesse ja kaubanduskeskustesse
- Varimajanduse osa väike – toimib tugev eneseregulatsioon.

Nõrkused

- Puudub riigi tugi kirjastamisele (v.a kultuuriajakirjad);
- Raamatu roll muutunud – ei peeta kultuuriväärtuseks, vaid orienteerutakse masstoodangule, käsiraamatutele jne;
- Raamat väga tulutundlik;
- Liiga palju kirjastusi, arvestades rahvaarvu;
- Omakirjastuslikult välja antud raamatute arvu kasv;
- Ekspordi maht väike, sest vaid väheste Eesti autorite raamatud pakuvad laiemat huvi;
- Raamatukogude piiratud võimalused oma fonde täiendada;
- Kooliraamatukogude taandareng
- Kultuurkapitali toetustesüsteem kirjanikele ei erguta loomingut;
- Kirjastusturu mahu kohta puudub ühine arvestussüsteem ja statistika;
- Ühtse raamatukaubanduse puudumine (isegi Statistikaametis ei tooda alates 2004. a. enam eraldi välja raamatute jaemüügi näitajaid);
- Puudub raamatuajakiri.

Arenguvõimalused

- Jätkuv majanduskasv, mis loob eeldused ka elanike sissetulekute kasvuks;
- Riigi kui partneri osa suurendamine nii koostöös kirjastustega kui ka raamatukogude rahastamisel;
- Kooliraamatukogude kui tuleviku lugejate kasvatajate toetamine;
- Õpikute kirjastamise küsimuste lahendamine koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumiga;
- Uute raamatute aktiivsem tutvustamine meedias;
- Elektrooniliste väljaannete arvu suurenemine;
- Raamatute hinnatõusu pidurdamine madalama käibemaksumäära säilitamisega.

Takistused

- Eestis kirjastusturg väike, selle kohta puudub ülevaade ja täpne statistika ;
- Raamatukaubandus koondunud Tallinna, Tartusse ja Pärnusse, maapiirkondades praktiliselt puudub;
- Raamat on väga EURO-tundlik, mis võib lähiaastatel antud valdkonda oluliselt mõjutada;
- Puudub organisatsioon, kes jälgiks autoriõiguse seaduse täitmist;
- Hästi müüva originaalloomingu vähesus;
- Ei valmistata ette kirjastuste tööd tundvaid spetsialiste;
- Hea ajakirjanduskaadri nappus.

ARENGUPROGNOOS LÄHEMAKS 3-5 AASTAKS

Ekspertide hinnangul kirjastamissektori toodang kasvab keskmiselt 5% aastas, sest turg on põhimõtteliselt küllastunud. Ekspordipotentsiaali kasvu ette näha ei ole. Erilist muutust tööhõives ei kavandata, kuna kirjastamise sektor on väga hinnatundlik ning kulude kokkuhoid on valdkonna arenguks paratamatu.

Eesti jaoks sobivat võimalust nähakse digitaaltrüki arengus, kuna spetsiifilisematele raamatutele ei pruugi alati piisavalt ostjaid leiduda. Digitaaltrükk on kiire, puudub vajadus ladude järele, tiraažid on paindlikud ning kordustrükkide puhul on lihtne sisse viia uuendusi ja täiendusi.

EKSPERDID JA ÜMARLAUD

Avaldame tänu töö valmimisele kaasa aidanud ekspertidele:

Nimi	Organisatsioon	Amet
Piret Viires	Eesti Kirjanike Liit	juhatuse liige
Maige Prööm	Eesti Ajalehtede Liit	nõukogu tegevsekretär
Merike Viilup	Eesti Ajakirjanike Liit	juhatuse liige
Tiina Tammer	Kirjastus Tänapäev	kirjastuse juht
Ülo Niine	Teaduste Akadeemia Kirjastus	direktor
Ilvi Liive	Eesti Kirjanduse Teabekeskus	tegevdirektor
Anne Rande	Eesti Lastekirjanduse Teabekeskus	direktor
Kristiina Raid	Eesti Kirjastuste Liit	tegevdirektor
Mall Valdmees	Eesti Rahvusraamatukogu	vanemraamatukoguhoidja
Eve Korp	Eesti Raamatukaubastajate Liit	esimees
Mereli Mändla	Eesti Trükitööstuse Liit	liidu juhataja
Ainiki Väljataga esindaja	Autorihüvitusfond AS Iloprint	tegevjuht

Kirjastamise valdkonna töö on läbi arutatud 26. oktoobril ja 1. novembril 2005 toimunud ümarlaudadel:

Kutsutud	Organisatsioon	Amet	Osalemine
Asta Trummel	Kultuuriministeerium	kirjandusnõunik	
Piret Viires	Eesti Kirjanike Liit	juhatuse liige	*
Mall Valdmees	Eesti Rahvusraamatukogu	vanemraamatukoguhoidja	*
Kristiina Raid	Eesti Kirjastuste Liit	tegevdirektor	*
	Eesti Kirjastuste Liidu liikmed	kirjastuste juhid	*
Külliki Tafel	Eesti Tuleviku Uuringute Instituut	projektijuht	*

EKI töögrupist osalesid:

Tiia Püss (TTÜ Majandusuuringute Teaduskeskus)

Evelin Ahermaa

Kirjastamise valdkonna TOP ettevõtted käibe alusel 2003. aastal

EMTAK kood	Registrikood	Ettevõtte nimi	Address	Käive, tuh kr
Raamatute kirjastamine				
2211	10361271	Bit (Avita), AS	Pikk 68 10133 Tallinn	57432
2211	10360739	KOOLIBRI, AS	Lehola 8/Hiiu 38 11620 Tallinn	50403
2211	10014724	Findexa Eesti AS	Rävala pst 6 10143 Tallinn	41417
2211	10029016	Eniro Eesti AS	Madara 29 10612 Tallinn	39208
2211	10495741	VARRAK, AS	Ranna tee 6-39 Viimsi vald 74001 Harju maakond	26775
2211	10265952	Eesti Entsüklopeediakirjastuse AS	Narva mnt 4 10117 Tallinn	19462
2211	10041371	Ekspresskataloogide AS	Weizenbergi 20 10150 Tallinn	15020
2211	10024467	SINISUKK, AS	Türi 9 11314 Tallinn	13742
2211	10824009	ERAM BOOKS, OÜ	Laulupeo 2 10121 Tallinn	13017
2211	10403710	TEA Kirjastus, AS	Liivalaia 28 10118 Tallinn	10236
2211	10544847	Tänapäev, AS	Laki 17 12915 Tallinn	10074
2211	10570322	KIRJASTUS ILO, AS	Madara 14 10612 Tallinn	8238
2211	10390976	Egmont Estonia, AS	Pärnu mnt 67a 10134 Tallinn	7116
2211	10047161	Infoatlas AS	Weizenbergi 20 10150 Tallinn	6949
2211	10737807	Tartu Ülikooli Kirjastus, OÜ	Tiigi 78 50410 Tartu	5572
Ajalehtede kirjastamine				
2212	10472757	POSTIMEES, AS	Gildi 1 51007 Tartu	136341
2212	10145981	Äripäeva Kirjastuse AS	Pärnu mnt 105 11312 Tallinn	124841
2212	10678223	SL Õhtuleht, AS	Narva mnt 13 10151 Tallinn	107478
2212	10138194	Eesti Päevalehe AS	Narva mnt 13 10151 Tallinn	95758
2212	10052357	Pärnu Postimees, AS	Rüütli 14/ Nikolai 7 80010 Pärnu	24991
2212	10042910	MOLES, AS	Narva mnt 13a 10151 Tallinn	18408
2212	10713333	Zeromark, OÜ	Pärnu mnt 130 11313 Tallinn	15883
2212	10177277	PR PÕHJARANNIK, AS	Tuuslari 19 30322 Kohtla-Järve	11502
2212	10279693	Rukon-Info, AS	Madala 16 10315 Tallinn	11300
2212	10372926	Saaremaa Raadio, OÜ	Komandandi 1 93812 Kuressaare	11279

EMTAK kood	Registrikood	Ettevõtte nimi	Aadress	Käive, tuh kr
Ajakirjade ja muu perioodika kirjastamine				
2213	10678996	Ajakirjade Kirjastus, AS	Maakri 23a 10145 Tallinn	155025
2213	10004521	Eesti Ekspressi Kirjastuse AS	Narva mnt 11e 10151 Tallinn	93932
2213	10001785	Maaleht, AS	Toompuiestee 16 10137 Tallinn	42883
2213	10424209	Ühinenud Ajakirjad AS	Rävala pst 6 10143 Tallinn	28442
2213	10416931	Infesto, AS	Gonsiori 9 10117 Tallinn	21140
2213	10489195	Presshouse, OÜ	Paldiski mnt 26a 10149 Tallinn	16603
2213	10555124	Forma Media AS	Sakala 16 10141 Tallinn	14215
2213	10013660	INFORING, AS	Uus 20 41533 Jõhvi	13286
2213	10205233	IO HALDUSE OÜ	Pärnu mnt 142a 11317 Tallinn	9973
2213	10181920	Inreko Press, AS	Ahtri 6 10151 Tallinn	6749
Muu kirjastamine				
2215	10030746	Kuma, AS	Pärnu 57 72712 Paide	20967
2215	10159061	Paletti Eesti AS	Koskla 2-8 10615 Tallinn	8263
2215	10841806	Pilk, OÜ	Narva mnt 4 10117 Tallinn	8019
2215	10126311	LIHTSAD MAAPOISID, AS	Sillapää Röpina vald 64507 Põlva maakond	8006
2215	10539929	TEN-TEAM, OÜ	Pärnu mnt 19 10141 Tallinn	7464
2215	10617173	Kvibek Trade, OÜ	Peterburi tee 63b 11415 Tallinn	6090
2215	10629555	Artes Trivium OÜ	Kentmanni 8b 10116 Tallinn	3802
2215	10096395	JUURA,ÕIGUSTEABE AS	Pärnu mnt 67A 10134 Tallinn	3070
2215	10381598	Morgan Stuudio, OÜ	Pärnu mnt 142a 11317 Tallinn	2452
2215	10004128	Akriibia, OÜ	Rehe 1 93812 Kuressaare	1671

EMTAK kood	Registrikood	Ettevõtte nimi	Aadress	Käive, tuh kr
Trükindus				
222	10272337	KROONPRESS, AS	Tähe 133 51013 Tartu	218468
222	10224203	Tallinna Raamatutrükikoja OÜ	Laki 26 12915 Tallinn	67172
222	10075329	PRISMA PRINT, AS	Tartu mnt 63 10115 Tallinn	57701
222	10084831	GREIF, OÜ	Vallikraavi 4 51003 Tartu	46937
222	10345958	Aldus, AS	Pärnu mnt 132 11317 Tallinn	41065
222	10419674	Iloprint, AS	Madara 14 10612 Tallinn	38507
222	10860100	Unipress, AS	Järvevana tee 9f 11314 Tallinn	37891
222	10426272	PRINTCENTER EESTI, AS	Astri tee 1a Viimsi alevik Viimsi vald 74001 Harju maakond	37378
222	10640953	Aktaprint, AS	Silikaltsiidi 3 11216 Tallinn	29482
222	10842489	Print Best Trükikoda, OÜ	Männimäe tee 4 71010 Viljandi	29409
222	10286138	EUROPRINT, AS	Türi 1a 11313 Tallinn	27461
222	10671126	Printon Trükikoda, AS	Mustamäe tee 50 10621 Tallinn	26950
222	10060150	Roi, AS	Madara 14 10612 Tallinn	24319
222	10359877	VABA MAA, AS	Laki 26 12915 Tallinn	22274
222	10064952	Kruuli Trükikoja AS	Laki 12 10621 Tallinn	21865

Allikas: Äriregister

Raamatute kirjastamise ja trükikodade TOP 10 suurema nimetuste arvu järgi 2004. aastal

Kirjastused	Nimetuste arv*
Koolibri	184
Amor-Ersen	167
Tartu Ülikooli Kirjastus	159
Varrak	151
Sinisukk	131
Ilo	114
Avita (Bit)	102
Tänapäev	82
TTÜ Kirjastus	76
Odamees	69

* seisuga 25.08.05

Allikas: Rahvusraamatukogu

Trükikojad	Nimetuste arv
Greif	599
Tallinna Raamatutrükikoda	465
Ühiselu	237
Pakett	192
TÜ Trükikoda	184
Vali Press	134
Ilo Print	133
Infotrükk	122
Trükk	86
Prisma Print	63

Kirjastamise ja trükinduse valdkonna koolitus ja lõpetajad

Õppeasutuse nimi	Õppekava nimetus	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Kokku
Õppekavade rühm AJAKIRJANDUS (321), kõrghariduse lõpetanud														
Tartu Ülikool	ajakirjandus, bakalaureuseõpe	22	10	4	7	5	5	21	12	14	9	28	18	155
Tartu Ülikool	ajakirjandus, doktoriõpe							1		1	2			4
Tartu Ülikool	ajakirjandus, magistriõpe			2	2	1	1	4	4	4		6	5	29
KOKKU 321		22	10	6	9	6	6	26	16	19	11	34	23	188
Õppesuund KUNSTID (21), kutsehariduse lõpetanud														
Tallinna Sidekool	Trükkal-laduja				20		33	18	21	21	21	45	25	204
Tallinna Sidekool	Trükitehnik								12					12
Tallinna Sidekool	Trükkal-kõitja-laduja		12		15									27
Tallinna Sidekool	Trükkal-kõitja	1												1
KOKKU 21		1	12		35		33	18	33	21	21	45	25	244
ÕPPESUUNAD KOKKU		23	22	6	44	6	39	44	49	40	32	79	48	432

Allikas: Statistikaamet

Kirjastamise valdkonna seoste skeem

